

Το Καθεστώς Αντεπιτίθεται ... όταν του δίνεις έδαφος

Barikat

Τόμος Α: Οι αστοί αδράχνουν τους ζωντανούς

“Ο Καραάφρα, από την άλλη, θέλει να κάνει μια επίδειξη ισχύος της Ιεράς Εξέτασης. Θέλει να σας αποδυναμώσει, να αφήσει μία έρημο γύρω σας και να σας συντρίψει. Και είτε το μάθημα να είναι μια προειδοποίηση προς όλους”.

Δυο χρόνια στο ψάξιμο, συνειδητοποιήσαμε ότι το Νέο για να στεριώσει θέλει σύγκρουση”.

1

We are on the world's stage now . . .

Αυτές οι μέρες είναι ξεχωριστές. Μεγάλοι μετασχηματισμοί αναδύονται, σταθερές ανατρέπονται, η κορύφωση της σύγκρουσης παράγει νέα δεδομένα. Πολλά πράγματα θα αλλάξουν από δω και πέρα και πολλά θα χάσουν το νόημα τους· άλλα θα πασχίσουν να μείνουν ζωντανά. Αυτές τις μέρες, μια νέα κυβέρνηση, η οποία μίλησε στο όνομα των φτωχών και των ηττημένων, καλείται να αποδείξει αν το εννοεί. Αυτές τις στιγμές, η νέα κυβέρνηση πρέπει να αποδείξει ότι το να είσαι υπέρ των φτωχών σημαίνει το να είσαι κατά των πλουσίων, με τις ταλαντεύσεις να είναι πλέον απαγορευτικές. Οι φτωχοί και οι ηττημένοι, ταυτόχρονα, καλούνται να την βοηθήσουν στην απόδειξη. Αυτές τις μέρες, όπου το καθεστώς των Μνημονίων αντεπιτίθεται, εκμεταλλευόμενο τον αυτό-εγκλωβισμό της νέας κυβέρνησης στη στρατηγική της “σταθερότητας / ανάπτυξης / συνεννόησης” (ή αλλιώς ανάπτυξη και βλέπουμε), που άφησε την τελευταία της πνοή την 3η Ιουνίου, με την καθυστέρηση πληρωμής του ΔΝΤ και την είσοδο στην επικράτεια της ρήξης. Που πέρασε στα ψιλά. Αυτές τις μέρες, όλος ο κόσμος παρακολουθεί και ελπίζει, ανάλογα με τα συμφέροντα του.

Πέντε μήνες μετά τις εκλογές, το κεντρικό στοιχείο που καθορίζει την συγκυρία δεν είναι η αποφασιστική προσπάθεια ανατροπής και η ελπίδα, αλλά η χρηματοπιστωτική ελεγχόμενη ρευστότητα από την ΕΚΤ και η (γενική) αβεβαιότητα που κυριαρχεί. Η αβεβαιότητα όμως έχει πολλά ποδάρια. Μπορεί να είναι ο φόβος για τις καταθέσεις των καπιταλιστών στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μπορεί όμως να είναι η αμφιβολία των υποτελών για το πολιτικό σχέδιο της κυβέρνησης, που στον καπιταλισμό αποτελεί την βασική μέθοδο υποταγής και εναρμόνισης με την κυρίαρχη πολιτική. Είναι πρόβλημα (για κάποιους) να διαταράσσεται η τραπεζική πίστη, αλλά για μια κυβέρνηση που μιλάει στο όνομα των πολλών, μεγαλύτερο πρόβλημα αποτελεί η διατάραξη της πίστης στο σχέδιο. Πέντε μήνες μετά, με συμμάχους τους τραπεζίτες, την ΤτΕ και τον Στουρνάρα (που η νέα κυβέρνηση δεν άλλαξε), τα ΜΜΕ των ολιγαρχών (που δεν αντιμετώπισε), την επιθετικότητα των καπιταλιστών (που δεν περιόρισε) και τόσα άλλα, το καθεστώς αντεπιτίθεται!

Αυτές τις μέρες κορυφώνεται η επιθετική προσπάθεια του αντιπάλου, όχι των “ξένων”, αλλά της στρατηγικής του κεφαλαίου σε Ελλάδα και Ευρώπη. Μια στρατηγική όπου επιδιώκει (μέσα από τις αντιθέσεις και τις επιμέρους όψεις της) είτε την εξαφάνιση, είτε την αφομοίωση, είτε την απομόνωση του αντιπάλου της. Είτε κάτι ανάμεσα (είναι

ευέλικτοι). Σίγουρα όμως προϋποθέτει την ήττα του αντιπάλου, την ολοκληρωτική συντριβή του Αιτήματος του, την παραδειγματική υφαρπαγή της “προίκας” του. Δεν είναι πραξικόπημα. Είναι “πίεση για συμφωνία”.

Να ζήσουμε (διαφορετικοί) να την χαιρόμαστε!

Μαζί με την ως τώρα στρατηγική της κυβέρνησης όμως, μας εγκατέλειψε και η “υπαρκτή” Ελληνική Αριστερά. Αμήχανη και διχασμένη, διαβρωμένη από την εισβολή της αστικής θεωρίας και πρακτικής στις γραμμές της, εγκαταλείπει την απαιτητική πραγματικότητα και επιστρέφει στο βολικό και έντιμο βασίλειο του “Σχεδίου” της. Απογοητεύεται ή γελάει χαιρέκακα με τις εξελίξεις, περιμένοντας “κάτι να γίνει” αλλά όχι από την ίδια. Την στιγμή όπου ο ιμπεριαλισμός πειθαρχεί την θέληση των ηττημένων των Μνημονίων και στέλνει μήνυμα στους λαούς του κόσμου, την στιγμή όπου η ελληνική αστική τάξη αμφισβητεί και μηχανεύεται “συνεννοήσεις”, η Αριστερά το γυρνάει στα “εναλλακτικά μοντέλα ανάπτυξης” και σε “άλλη πορεία του τόπου”. Κλασσικά.

Ένα γράμμα στον οικονομολόγο μέσα μας, από έναν που κατάφερε να τον σκοτώσει

“Ο πόλεμος μεταξύ Βορρά και Νότου - όπως λέει η πρώτη δικαιολογία - είναι απλά ένας πόλεμος ταρίφας, ένας πόλεμος ανάμεσα σε ένα σύστημα προστατευτισμού και ένα σύστημα ελεύθερου εμπορίου, και η Βρετανία βρίσκεται φυσικά από την πλευρά του ελεύθερου εμπορίου. Μπορεί ο δουλοκτήτης να απολαύσει τους καρπούς της εργασίας των δούλων του στην ολόκληρη τους, ή θα πρέπει να στερηθεί ένα μέρος αυτών λόγω των προστατευτιστών (σ.τ.μ στο εμπόριο) του Βορρά; Αυτό είναι το ερώτημα που αποτελεί το αντικείμενο αυτού του πολέμου. Ήταν κρατημένα για τους Times αυτή η λαμπρή ανακάλυψη. Ο Economist, ο Examiner, η Saturday Review, όλοι ανέπτυξαν το θέμα περαιτέρω.

(...)

Στην πραγματικότητα όμως, το όλο κίνημα (σ.τ.μ: η απόσχιση των Νοτιών και ο αμερικάνικος εμφύλιος πόλεμος) ήταν και είναι βασισμένη, όπως βλέπει κανείς, στο ζήτημα της σκλαβιάς (σ.τ.μ: the slave question). Όχι με την έννοια του κατά πόσον οι δούλοι μέσα στις υπάρχουσες πολιτείες σκλάβων πρέπει να χειραφετηθούν εντελώς ή όχι, αλλά αν τα είκοσι εκατομμύρια ελεύθερων ανθρώπων του Βορρά θα πρέπει να υποτάσσονται και άλλο, σε μια ολιγαρχία τριακοσίων χιλιάδων δουλοκτητών· αν τα απέραντα εδάφη της δημοκρατίας θα πρέπει να είναι τα φυτώρια για ελεύθερα κράτη ή για δουλεία· τέλος, αν η εθνική πολιτική της Ένωσης θα πρέπει να αναλάβει την ένοπλη εξάπλωση της δουλείας στο Μεξικό, στη Κεντρική και Νότια Αμερική, ως έναν μηχανισμό της”.

“The North American Civil War”, Άρθρο του Καρλ Μαρξ, Die Presse, Οκτώβρης 1861

(μετάφραση: barikat)

Επέμεινε ο Μαρξ από την αρχή του αμερικάνικου εμφυλίου (σε μια άλλη περίοδο

καπιταλιστικής κρίσης) , όταν ακόμα δεν ήταν φανερή ούτε στον ίδιο τον Λίνκολν η εξέλιξη της σύγκρουσης: ο πόλεμος αυτός βασίζεται και θα αναμετρηθεί αναγκαστικά με το ζήτημα της δουλείας. Ότι το ζήτημα της δουλείας θα διχάσει και δοκιμάσει τις ΗΠΑ, θα μολύνει και χώρες “εκτός”, καθώς συγκροτεί ένα διαφορετικό και εξαιρετικά ζωτικό κοινωνικό υπόδειγμα (μοντέλο καπιταλιστικής συσσώρευσης), που επιδίωκε την κυριαρχία του σε όλη την αμερικάνικη ήπειρο. Όταν λοιπόν όλες οι ιμπεριαλιστικές δυνάμεις της εποχής επιχειρηματολογούσαν υπέρ της “ουδετερότητας” και προσπαθούσαν να καταστείλουν τα κινήματα διεθνιστικής αλληλεγγύης προς το Βορρά, όλες συμφωνούσαν πως πρόκειται για ένα πόλεμο που προήλθε λόγω διαφοράς αντιλήψεων περί του “ελεύθερου εμπορίου”.

Αλλά το “ελεύθερο εμπόριο” προτιμούσε τους δουλοκτήτες, όπου κατάφεραν “άλματα” στον τρόπο παραγωγής, οδηγώντας την “βιομηχανική επανάσταση” και το διεθνές εμπόριο. Παράλληλα, με τα κέρδη τους, αναζωογονούσαν το χρηματοπιστωτικό σύστημα της εποχής και τους τραπεζίτες του “εχθρού” Βορρά. Δουλοκτήτες που δεν ξεπήδησαν από κάποιο αρχαϊκό παραμύθι, αλλά που διεκδικούσαν την ηγεμονία και την νίκη τους σε όλη την Ήπειρο. Δουλοκτήτες όπου χρειάστηκε να σαρωθούν μέσα από ένα πολύχρονο και αιματηρό “εμφύλιο”, όπου ονομάστηκε από τον Μαρξ ως “η Δεύτερη Αμερικάνικη Επανάσταση”²

Ταξίδι στην Κύπρο. Αναλύοντας όψεις από το Σχέδιο Εξόδου του ΑΚΕΛ (2013)³

Τις κρίσιμες μέρες της Κύπρου, είχε προκύψει η ιστορική απόφαση του ΑΚΕΛ να θέσει θέμα εξόδου της χώρας από την Ευρωζώνη και το κοινό νόμισμα και ξεκίνησε η συζήτηση για το εντός/εκτός. Το ΑΚΕΛ (που εξουσιοδότησε τον Κύπριο Υπουργό Οικονομικών να υπογράψει την δεύτερη συμφωνία) συνέταξε ένα working paper, που εξετάζει το θέμα της εξόδου και το θέτει σε πανεθνικό διάλογο, προκρίνοντας το ως το πλέον συμφέρον για την χώρα. Αυτή την στιγμή αποτελεί την καλύτερη βάση συζήτησης για το ζήτημα, ειδικά στο βαθμό όπου σημαντικό κομμάτι της αριστεράς επενδύει σε μια ρήξη, έχοντας ως κόμβο της έξοδο από το ευρώ. Είναι σημαντικό όμως η συζήτηση να αποκτήσει κάποιες σταθερές, να ξεφύγει από την κατηγορία της “αποστασιοποιημένης φαντασίωσης”, της πρόληψης της “ρήξης με τη λιτότητα” μέσω του εκδοτικού προνομίου και της “ανάπτυξης”.

Είναι κρίσιμο να ξεκινήσει μια οργανωμένη και δημόσια συζήτηση, βάσει πραγματικών δεδομένων και “δυσάρεστων” όψεων των σχεδίων, ώστε να ενωθούμε στις έννοιες και στο περιεχόμενο. Είναι σημαντικό να συνειδητοποιήσουμε, ότι στο ημίφως των βεβαιότητων μας, ο Κέινς εύκολα αποκτά γενειάδα και γερμανική προφορά...

Με τις διατυπώσεις της πρότασης:

- “Η Έξοδος από την Ευρωζώνη είναι θεμιτό να αποτελέσει προϊόν πολιτικής διαπραγμάτευσης και οργανωμένης διαδικασίας με την ΕΕ” (Σελίδα 5)
- “Η επιστροφή στο εγχώριο νόμισμα προσφέρει μέσω της υποτίμησης του σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα” (Σελίδα 8)
- Ο βαθμός υποτίμησης ενός νομίσματος είναι απρόβλεπτος και διαφέρει μεταξύ οικονομιών (...) Μια πορεία εκτός μνημονίου που θα περιλαμβάνει και το εργαλείο της υποτίμησης του νομίσματος θα επιτρέψει ευχέρεια στην υλοποίηση του συνολικού

σχεδιασμού και μπορεί να συμβάλει στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας ως προς τους Ευρωπαίους εταίρους (σ.σ: άρα μείωση μισθών μέσω νομισματικής υποτίμησης) (Σελίδα 9)

- Η έξοδος από την Ευρωζώνη είναι θεμιτό να αποτελέσει προϊόν πολιτικής διαπραγμάτευσης και οργανωμένης διαδικασίας της Κύπρου με την ΕΕ (Σελίδα 21)

- Η πορεία που θα ακολουθήσει εντός μνημονίου (σ.σ: η Κύπρος) θα έχει στόχο να περιορίσει ο βάρος των μισθών τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα ώστε να υπάρχει εσωτερική υποτίμηση (...) Αυτή η υποτίμηση θα μπορούσε να γίνει διαμέσου συναλλαγματικής υποτίμησης του νομίσματος (σ.σ: bold δικά μας) (Σελίδα 44)

- "Αναγκαιότητα σύναψης συμμαχιών: Στις πολιτικές παραμέτρους εντάσσεται και η αναγκαιότητα επιδίωξης συμμαχιών εντός και εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, με στόχο την εξασφάλιση στήριξης για:

συντεταγμένη έξοδο από το ευρώ καθορισμό του χρόνου της εξόδου κατά τρόπο που να επιτρέπει την υποστήριξη του νέου νομίσματος συμφωνίες αυξομείωσης του εξωτερικού δημοσίου χρέους συμφωνίες για στήριξη του νομίσματος με αγορά ομολόγων κλπ συμφωνίες για προμήθεια καυσίμων, βασικών πρώτων υλών, φαρμάκων και άλλων βασικών ειδών μέχρι να δημιουργηθούν επαρκή συναλλαγματικά αποθέματα για αποφυγή οποιωνδήποτε κυρώσεων" (Σελίδα 55)

7. - "Συναλλαγματική Ισοτιμία: Στο σημερινό σύστημα κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών οι αξίες των νομισμάτων καθορίζονται από τις δυνάμεις της αγοράς, τις πολιτικές και οικονομικές σταθερές συνθήκες και τη ζήτηση και προσφορά παρά από τη σταθερή ή συνδεδεμένη συναλλαγματική ισοτιμία. Επιπρόσθετα στον καθορισμό της αξίας ενός νομίσματος έναντι των υπολοίπων νομισμάτων, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει το ύψος των επιτοκίων και του πληθωρισμού σε κάθε χώρα. (...) Ο βαθμός υποτίμησης ενός νομίσματος που θα υιοθετηθεί μετά την έξοδο μιας χώρας από το ευρώ είναι απρόβλεπτος και διαφέρει μεταξύ των οικονομιών. Είναι πρακτικά αδύνατον να προβλεφθεί, κυρίως διότι εξαρτάται από τις συγκεκριμένες συνθήκες εξόδου της χώρας από το ευρώ αλλά και τις πολιτικές που η χώρα ακολουθούσε πριν κατά και μετά την έξοδο της (Σελίδα 60-61)

8. - "Πληθωρισμός: Η ιστορική εμπειρία αναδεικνύει ότι ο πληθωρισμός τείνει να αυξηθεί σε οικονομίες με πτώση της συναλλαγματικής ισοτιμίας. Δείχνει επίσης ότι μετά το αρχικό σοκ, ο πληθωρισμός τείνει να μειωθεί σημαντικά (...) Το ύψος του πληθωρισμού εξαρτάται και από το βαθμό έκθεσης της χώρας στο διεθνές εμπόριο (...) Έλεγχος του πληθωρισμού είναι δυνατό να επιδιωχθεί και μέσω της άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής με μείωση των κρατικών δαπανών ή αύξηση των φορολογιών

Αν μιλάς για καιρό με τη γλώσσα του αντιπάλου, κάποτε θα αναγκαστείς και να σκεφτείς με αυτήν

Σύμφωνα με την αριστερά της Κύπρου, η εσωτερική υποτίμηση που προκαλούν τα μνημόνια εντός ευρώ, μπορεί να γίνει κάλλιστα και με υποτίμηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας (!) . Η Κύπρος έχει υψηλό μοναδιαίο κόστος εργασίας σε σχέση με τις χώρες τις περιφέρειας, άρα, σύμφωνα με την έρευνα, η αναλογία μισθών/ΑΕΠ (ένας από τους πλέον "ταξικούς"

δείκτες), θα πρέπει να πέσει⁴, αλλά αυτό μπορεί να γίνει και διαμέσου της συναλλαγματικής υποτίμησης του - νέου - νομίσματος.

Επιλέγει την εσωτερική με την νομισματική υποτίμηση, λοιπόν, στο βαθμό που η “προσαρμογή μισθών” θεωρείται αναγκαία προϋπόθεση για ανάκτηση της χαμένης ανταγωνιστικότητας. Προσθέτει, όμως, ότι στην περίπτωση της εξόδου προκύπτουν δυνατότητες γρηγορότερης ανάκαμψης, με την αύξηση των εξαγωγών, του τουρισμού να παραμένει η οδός προς την ανάκαμψη. Τουρισμός, φθηνότερα real estate, οικοδομή κτλ. Ένας νέος κύκλος “ανάπτυξης” μετά την κρίση. Αλλά από τότε το ζήτημα που απασχολούσε τους αντικαπιταλιστές ήταν η ανταγωνιστικότητα του εθνικού κοινωνικού σχηματισμού;

Πίσω στα δικά μας. Η ευρωζώνη, οι “Βόρειοι” και οι “Νότιοι” και οι λοιποί ιμπεριαλιστές

Έχει κυριαρχήσει -και- στην ελληνική αριστερά μια ανάλυση της δομικής καπιταλιστικής κρίσης στην Ευρώπη, λόγω “της απόκλισης ανταγωνιστικότητας μεταξύ Γερμανίας και περιφέρειας”. Σκληρός πυρήνας της ανάλυσης αυτής αποτελεί ένα “δεδομένο” (κοινό με την νεοκλασική / νεοφιλελεύθερη σχολή): Η στασιμότητα των ονομαστικών μισθών στην Γερμανία. Σύμφωνα με το ανάλυση αυτή, η στασιμότητα των μισθών στη Γερμανία αποτελεί “εν τέλει” τον κύριο λόγο για την κρίση στην Ευρωζώνη, καθότι την ίδια περίοδο υπήρξαν ονομαστικές αυξήσεις στους μισθούς των ανταγωνιστριών χωρών της, συμπεριλαμβανομένου της Ελλάδας. Άρα οι “Νότιοι” πήγαν να ζήσουν “πέρα από τις δυνατότητες τους” (και αυτές που έθεταν οι “νικητές” Γερμανοί). Όλα αυτά τα λέει η αριστερά! Η στρατηγική της λιτότητας μετονομάζεται σε “αποκλίσεις εθνικής ανταγωνιστικότητας λόγω των ονομαστικών αυξήσεων των μισθών”

Η αύξηση της εθνικής ανταγωνιστικότητας προκύπτει έτσι ως κεντρική και ρητή ανάγκη για την Κυβέρνηση της Αριστεράς, η οποία όμως σύμφωνα με τους εισηγητές της, θα πρέπει να επανακτήσει “κρίσιμους μοχλούς διεύθυνσης της οικονομίας” όπως ενδεικτικά το εκδοτικό προνόμιο και την νομισματική πολιτική. Παράλληλα με την συναλλαγματική, την δημοσιονομική, όπου θα αποτελέσουν εργαλεία άσκησης μιας αριστερής πολιτικής, διοχετεύοντας την ρευστότητα στις κοινωνικές ανάγκες, αποχωρώντας από το πλαίσιο της ευρωζώνης, ένα πλαίσιο που -εν μέρει- οδηγεί σε άρση των προστατευτισμών του ανταγωνισμού μεταξύ κρατών, που επενδύει στην επίθεση στην εργασία μέσω της απορρόφησης των διαταραχών μέσω της ανεργίας (καθώς δεν υπάρχει η δυνατότητα υποτίμησης του νομίσματος)

Αν πιστεύεις στην ανταγωνιστικότητα, τουλάχιστον κάν'την εσύ και όχι οι “ξένοι” (?)

Η ανάγκη για αύξηση της ανταγωνιστικότητας του “παραδοσιακά καχεκτικού” ελληνικού καπιταλισμού, θα συνοδεύσει και την κυβέρνηση της Αριστεράς ως το κεντρικό καθήκον, σύμφωνα με αυτή την αντίληψη. Σε αυτό υπάρχει μια συμφωνία, σχεδόν όλων των “διαφορετικών ρευμάτων” της ελληνικής αριστεράς. Η διαφορά τους έγκειται στο πως: θα πρέπει να γίνει αυτό με εξωτερική/νομισματική υποτίμηση (θα επιδιώξει χρηματοδότηση των αναγκών και ανάπτυξη με πληθωριστική νομισματική επέκταση), ή θα ανεχτεί την εσωτερική, (θα λάβει χρηματοδότηση από την Ε/Ζ με το αντίστοιχο τίμημα). Αυτές οι δυο λογικές όμως, στη πραγματικότητα συγκροτούν τις δυο όψεις του ίδιου νομίσματος. Της

θεωρίας της Υπ- Ανάπτυξης, που σε όλο τον 20ο αιώνα μπέρδευε την ταξική πάλη με την “παραγωγικότητα” και την κοινωνική απελευθέρωση με την “τεχνικό-επιστημονική επανάσταση”. Ο σοβιετικός μαρξισμός της ήττας, όπου ποτέ δεν άφησε αδιάφορους τους σοσιαλδημοκράτες.

Το ζήτημα δεν είναι να συντηρήσουμε παλιές ακαδημαϊκές διαφωνίες και ιδεολογικές συγκρούσεις δεκαετιών. Το ζήτημα είναι να κρατήσουμε όρθια την υπόθεση της ανατροπής. Το ζήτημα είναι να νικήσουμε. Και αυτό δεν γίνεται με τα όπλα του αντιπάλου. Γιατί αν μιλάς με το λόγια του, ο αγώνας κατά της λιτότητας σίγουρα θα γίνει “μονομερής” και “υφεσιακή” ενέργεια.

Τόμος Β: Το ΔΝΤ ως η φωνή του αόρατου ελληνικού καπιταλισμού

Η κεφαλαιοκρατική τάξη, έχει αποδειχθεί ιστορικά, ότι είναι με αξιοζήλευτη συνέπεια, η πιο διεθνιστική. Δεν κοιτά σύνορα, χρώμα, φυλή, έθνος, όταν υπάρχει η ανάγκη να συνασπιστεί απέναντι στον εχθρό. Είναι επίσης μια τάξη που μπροστά στις επιδιώξεις της δεν μπορεί να σταθεί εμπόδιο η δημοκρατία. Έχοντας αυτά κατά νου ας αποπειραθούμε να δούμε τις αντιπροτάσεις του ΔΝΤ στην πρόταση της ελληνικής κυβέρνησης, παίρνοντας όμως αφητηριακά αποστάσεις τόσο από τις αυταπάτες της «συνεννόησης με τους εταίρους», όσο και των αφηγήσεων που υποστηρίζουν ότι η ταξική πάλη τελείωσε στην Ελλάδα με την κρίση, αφού «όλοι χάνουν».

Το ΔΝΤ και η ΕΕ δεν είναι υπάλληλοι του ελληνικού καπιταλισμού, ούτε όργανα του. Είναι η φωνή των πλουσίων απέναντι σε όποιον πάει να θίξει έστω και κατ’ ελάχιστο τα συμφέροντα τους. Οι παραπάνω θεσμοί, στην περίπτωση της Ελλάδας δίνουν έναν αγώνα πολιτικό και ιδεολογικό. Τυγχάνει όμως σε αυτή τη φάση, η πρόταση του ΔΝΤ να πηγαίνει ένα βήμα παραπάνω από αυτή την παραδοχή. Η κραυγαλέα απάλειψη των τριών βασικών σημείων που αφορούν τα φορολογικά έσοδα εις βάρος του πλούτου / κεφαλαίου, δεν είναι ακόμα μια νεοφιλελεύθερη εμμονή του ΔΝΤ. Έχει από πίσω της ονοματεπώνυμα και συμφέροντα. Είναι μια ολόκληρη κοινωνική σχέση. Ο κόσμος τους, που ζει πάνω στον δικό μας.

Σε αυτό το πλαίσιο που φώτισε η παρέμβαση του ΔΝΤ, υπάρχει επίσης η όψη που δείχνει μια ορισμένη θέση που καλλιεργείται και η οποία θέτει ως πρώτη προϋπόθεση για το ξεπέρασμα της κρίσης, την ανάπτυξη. Αυτό σημαίνει, ότι κάθε φορά που εισηγούνται αναδιανεμητικά μέτρα, θα δημιουργείται μια αντίφαση γιατί ανάπτυξη δεν σημαίνει τίποτα άλλο πέρα από συσσώρευση πλούτου. Μια τέτοια συσσώρευση δεν μπορεί να επιτευχθεί με μέτρα αναδιανεμητικά που αντικειμενικά, την εμποδίζουν. Άρα, το κεφάλαιο θα παλέψει με λύσσα ενάντια στην αναδιανομή, όπως αποδεικνύεται και παρακάτω. Το θέμα είναι όμως, αν του υπόσχεται ανάπτυξη, τότε να ξέρεις ότι η αναδιανομή εκ των πραγμάτων θα πάει περίπατο.

Έκτακτη εισφορά; Δεν θα γίνουμε Σοβιετία.

Η σχετική συζήτηση αφορούσε αρχικά τις επιχειρήσεις με κέρδη άνω του 1 εκ. Ευρώ.

Γρήγορα βγήκαν στην επιφάνεια τα επιχειρήματα της «κοινής λογικής», ότι το συγκεκριμένο μέτρο είναι ανούσιο γιατί αφορά ελάχιστες επιχειρήσεις (62 τον αριθμό) που δεν έχουν στην πραγματικότητα τα κέρδη που εμφανίζουν, γιατί δεν συναρτώνται με ζημιές που δεν μπορούν να καταγραφούν στους ισολογισμούς και αφορούν κυρίως το «κακό κλίμα» και το «επενδυτικό πάγωμα».

Στο τραπέζι έπεσε η πρόταση να ανέβει το όριο στα 5 εκατομμύρια και η εισφορά να πέσει κάπου στο 5%. Στην αντιπρόταση της κυβέρνησης για 12% σε κέρδη άνω των 500.000, ο ελληνικός καπιταλισμός μέσα από τη φωνή του ΔΝΤ, έκανε all in. Μηδέν. Καμία έκτακτη εισφορά. Μια ματιά στη λίστα με τις 62 εισηγμένες εταιρίες που έχουν κέρδη άνω του ενός εκατομμυρίου, θα βοηθήσει.

Το μεγάλο κόλπο των τηλεπικοινωνιών πρέπει να προχωρήσει απρόσκοπτα.

Το τελευταίο διάστημα, ένα από τα μεγάλα project που μαγειρεύονται, είναι η συγκέντρωση του ανταγωνισμού στις τηλεπικοινωνίες. Με βάση το μοντέλο που κυριαρχεί διεθνώς με βάση το οποίο οι τρεις παροχές που αφορούν τις τηλεπικοινωνίες (σταθερή, κινητή, internet), ενοποιούνται ως προϊόν στον ανταγωνισμό και άρα καμία εταιρία δεν επιβιώνει μόνο ως πάροχος τηλεφωνικού δικτύου ή μόνο internet. Αυτή είναι η πρώτη φάση της αλλαγής του τοπίου της αγοράς στις τηλεπικοινωνίες, την οποία ακολουθεί η επέκταση της δραστηριότητας στα δίκτυα υψηλής ταχύτητας τέταρτης και πέμπτης γενιάς, 4G και 5G. Μια τέτοια διαδικασία, προϋποθέτει το ξεκαθάρισμα του τοπίου των παιχτών, δηλαδή μια κατάσταση αντίστροφη από αυτή που υπήρξε με το άνοιγμα της αγοράς στην τηλεφωνία και το internet μετά το 2000 και οδήγησε στο άνοιγμα πολλών εταιριών παροχής τέτοιων υπηρεσιών.

Στις ΗΠΑ, ακολουθήθηκε μια παρόμοια διαδικασία. Ο ανταγωνισμός, πριν τη φάση της επέκτασης των 4G και 5G συγκεντρώθηκε – μετά από συγχωνεύσεις, πτωχεύσεις και εξαγορές – στα χέρια τριών τηλεπικοινωνιακών κολοσσών (AT&T, Verizon, Sprint). Στην Ελλάδα προωθείται ακριβώς η ίδια κατάσταση, μόνο που εδώ τα πράγματα είναι πολύ πιο απλά. Η κίνηση που ξεκλειδώνει τα πάντα είναι η εξαγορά του δεύτερου μεγαλύτερου παρόχου internet στη χώρα, που είναι η Forthnet. Με δεδομένο ότι ο ένας πόλος της επόμενης μέρας είναι ο ΟΤΕ με παροχές σε τρία πεδία (τηλεφωνία, internet, ΟΤΕ TV), ο ανταγωνιστής θα πρέπει να έρθει τουλάχιστον στο ίδιο επίπεδο. Η μάχη που αφορά την εξαγορά της Forthnet η οποία εξασφαλίζει το πακέτο (internet και τηλεόραση, λόγω Nova) σε έναν εκ των Wind ή Vodafone που παλεύουν να την εξαγοράσουν για να γίνουν το αντίβαρο του ΟΤΕ πριν την επέκταση της μεγάλης μπιζνας των δικτύων 4G και 5G. Σε μια τέτοια κατάσταση, τα 350 εκατομμύρια που απαιτεί η κυβέρνηση από τη φορολογία αυτής της δραστηριότητας, είναι ένα μη προβλεπόμενο έξοδο που ανεβάζει κατά πολύ το κόστος της όλης διαδικασίας. Και γι' αυτό ο όμιλος Κόκκαλη (Vodafone Greece, Hellas Online) και ο όμιλος Γερμανού (Wind Hellas, καταστήματα Γερμανός) έχουν ένα βασικό λόγο να αγαπάνε τη Λαγκάρντ.

Ηλεκτρονικός τζόγος και φρουτάκια: The next big thing.

Ο συνολικός τζίρος του τζόγου στην Ελλάδα ανέρχεται κοντά στα 25 δις. Η εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Οδηγίας για το ελεγχόμενο άνοιγμα της αγοράς του ηλεκτρονικού τζόγου (VideoLotto, “φρουτάκια”), που θα φέρει την εγκατάσταση σχεδόν 35 χιλιάδων μηχανημάτων ηλεκτρονικών slots (κουλοχέρηδες), θα προσθέσει σε αυτόν το τζίρο άλλα 6 δις ετησίως. Ο κεντρικός παίχτης σε αυτή την υπόθεση είναι ο ΟΠΑΠ, ιδιοκτησίας πλέον Δ.Μελισσανίδη, στον οποίο θα ανήκουν τα μισά μηχανήματα και θα συμμετέχει στην αδειοδότηση των άλλων μισών.

Στο παιχνίδι που έχει μεγάλα και εξασφαλισμένα κέρδη, έχουν μπει με προσφορές ο Κόκκαλης μέσω της Intralot, ο όμιλος Μπόμπολα, ο Δ. Γιαννακόπουλος, ο Κοντομηνάς και ο Κοπελούζος, ο οποίος άλλωστε συμμετέχει ως μέτοχος ήδη και στον ΟΠΑΠ. Ένα τέτοιο όργιο κέρδους, με τη συμμετοχή των μεγαλύτερων κεφαλιών του ελληνικού καπιταλισμού, δεν «αντέχει» να ξοδέψει 260 εκατομμύρια για φόρους προς το ελληνικό δημόσιο και μέχρι να βρει νόμιμο τρόπο να μειώσει αυτή τη φορολογία, έχει το ΔΝΤ να απαιτεί από την κυβέρνηση να μην πάρει ούτε ένα ευρώ από τη συγκεκριμένη δραστηριότητα. Ναι, είναι όσο κυνικό ακούγεται.

Τόμος Γ: Δώστε μας Ανάπτυξη και ας πεθάνουμε (ας μας σκοτώσει)

Η αμήχανη στιγμή, όπου συνειδητοποιείς ότι η αντί-λιτότητα είναι υφειακή

ο ΣΕΒ αναφέρει:

«Σε κάθε περίπτωση, η φορολογία των επιχειρήσεων δεν φορολογεί τον πλούτο αλλά αντίθετα την δημιουργία του, και ουσιαστικά φορολογεί την εργασία, καθώς αποθαρρύνει την επενδυτική δραστηριότητα και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας... Για λόγους επικοινωνιακούς καλλιεργείται σύγχυση μεταξύ επιχειρήσεων και πλουσίων. Οι διαφορές, όμως, είναι πλήρως διακριτές. Δεν είναι θεμιτό να συγχέεται η φορολόγηση των πλουσίων με την φορολόγηση των επιχειρήσεων, που κάνουν επενδύσεις και προσφέρουν απασχόληση στους εργαζομένους. Είναι ηλίου φαεινότερον πως αν οι επιχειρήσεις φορολογηθούν υπέρμετρα, αυτό θα οδηγήσει σε μειωμένη επενδυτική δραστηριότητα και αύξηση της ανεργίας»

Η «διαπίστωση» των Ελλήνων Βιομηχάνων πηγάζει από το «Δόγμα της Ανάπτυξης» γνώριμο τόσο για την ελληνική αστική τάξη, όσο ακόμη και για ορισμένους κόλπους της ελληνικής αριστεράς. Έξοδος από την κρίση σημαίνει οικονομική σταθεροποίηση και σταδιακή επιστροφή στην ανάπτυξη. Ανάπτυξη έρχεται μέσα από την αύξηση της επενδυτικής κινητικότητας και της κερδοφορίας των ελληνικών επιχειρήσεων ως ο μοναδικός τρόπος να μειωθεί η ανεργία, το κράτος να αποκτά μεγαλύτερα φορολογικά έσοδα έτσι ώστε να ισοσκελίζει τους προϋπολογισμούς του και να αποπληρώνει τα χρέη του, και τέλος οι εργαζόμενοι μέσα από την αύξηση του παραγόμενου πλούτου (αύξηση % του ΑΕΠ) να καταφέρουν να βελτιώσουν το βιοτικό τους επίπεδο.

Με διαφορετικά λόγια ανάμεσα στην κρίση της εργασίας και στην κρίση των κερδών, ο μοναδικός τρόπος να καταφέρουμε να ζήσουμε καλύτερα βρίσκεται στην άμεση ανάγκη για επίλυση της δεύτερης, καθώς ο «κόσμος των επιχειρήσεων» συναρθρώνει την σημαντικότερη κοινωνική δύναμη που μπορεί να μας βγάλει ουσιαστικά έξω από τον φαύλο

κύκλο της ύφεσης.

Πες μου την κρίση σου να σου πω ποιος είσαι

Τα μνημόνια μας δίδαξαν την συγκεκριμένη στρατηγική με τον πιο κυνικό τρόπο. Τα ερείπια των εργασιακών σχέσεων, των μισθών και των συντάξεων, του δημόσιου πλούτου και του περιβάλλοντος αποτέλεσαν εκείνα τα ανταγωνιστικά εχέγγυα των επιχειρήσεων (μικρών και μεγάλων) προκειμένου να μπουκωθούν οι στέρρες βάσεις στον δρόμο για την ανάπτυξη. Παράλληλα δόθηκαν και άλλα κίνητρα όπως φόρο-ελαφρύνσεις, διαγραφές χρεών προς το δημόσιο (πάνω και κάτω από το τραπέζι, δεν έχει και τόσο σημασία), δωρεάν εργασία- voucher, νόμοι- παρακαλετά για επιστροφή και νομιμοποίηση μαύρου/αδήλωτου χρήματος, ειδικές οικονομικές ζώνες, κατάργηση στρεβλώσεων της ελεύθερης αγοράς κ.α.

Η ανάπτυξη μπορεί να μην ήρθε ποτέ, όμως δεν έχει και τόσο σημασία. Τα θεμέλια πλέον έχουν μπει και αυτοί που πατάνε πάνω σε αυτά, μυρίζουν με ανακούφιση το κουφάρι της εργασίας.

Ωστόσο στην εξέλιξη αυτού του σχεδίου κάτι πήγε στραβά. Η συγκυβέρνηση Σαμαρά ανατρέπεται και οι υποτελείς, έστω και μέσα από την ψήφο τους, δίνουν σαφή εντολή σε μια νέα κυβέρνηση να έρθει σε ρήξη με την στρατηγική της εσωτερικής υποτίμησης, να καταργήσει μονομερώς τα μνημόνια και να ασκήσει πολιτικές ανακούφισης και ανατίμησης της εργασίας.

Και ύστερα ήρθαν οι κόκκινες γραμμές και μας πλάκωσαν στο ξύλο

«Αυτή η κυβέρνηση δεν υπάρχει περίπτωση να υπογράψει μέτρα που θα οδηγούν σε υφεσιακές πολιτικές»

Σε πολλές και διαφορετικές παραλλαγές η συγκεκριμένη φράση συνόπισε τους προηγούμενους μήνες αριστερής διακυβέρνησης. Την ακούσαμε οριακά από κάθε κυβερνητικό στέλεχος. Η βασική της εκδοχή ερμηνεύει τις μειώσεις στους μισθούς και στις συντάξεις ως υφεσιακό μέτρο, καθώς με αυτό τον τρόπο χτυπιέται περεταίρω η ζήτηση για αγορά προϊόντων, η παραγωγή/προσφορά αναγκάζεται να συρρικνωθεί και οι πιθανότητες για οικονομική ανάπτυξη ελαχιστοποιούνται.

Ξανά εδώ το πρόβλημα αποτελεί η λιτότητα ως η κύρια εκδοχή αντί-αναπτυξιακών πολιτικών, ως μια πολιτική που αδυνατεί να επιλύσει την κρίση υπερσυσσώρευσης. Το «ξεδίπλωμα» της συγκεκριμένης λογικής μπορεί να αποκτήσει ποικίλες εκδοχές. Έτσι η Αριστερά καλείται αυτή την περίοδο να σταθεροποιήσει την οικονομία, να απομακρύνει οποιοδήποτε κλίμα οικονομικής αβεβαιότητας, να δημιουργήσει ευνοϊκές και σταθερές συνθήκες για επενδυτική δραστηριότητα, να χτυπήσει την γραφειοκρατικές στρεβλώσεις που εμποδίζουν την απρόσκοπτη λειτουργία της ελεύθερης αγοράς και να ηρεμήσει τους μεγαλοκαταθέτες που το τελευταίο χρονικό διάστημα στέλνουν τα κεφάλαια τους σε offshore ταξίδια αναψυχής, κάπου στην μέση του Ειρηνικού Ωκεανού.

Αυτό-εγκλωβισμός ή αλλιώς: “όλοι την ανάπτυξη θέλουμε”

Την ίδια στιγμή που η Αριστερά στην Ελλάδα αντιστέκεται στις υφεσιακές πολιτικές και «διαπαιδαγωγεί» αντίστοιχα τον κόσμο, διάφορες κριτικές δέχεται διαμεσολαβήμενες (πάντα) από το κριτήριο της ανάπτυξης.

«Τι μας λέτε ότι δεν εφαρμόζετε υφεσιακές πολιτικές; Με το κλίμα αβεβαιότητας που δημιουργείται έχει παγώσει όλη η αγορά και οι επενδύσεις, το τραπεζικό σύστημα καταρρέει, το κράτος δεν πληρώνει τίποτα εκτός από μισθούς και συντάξεις, οι οίκοι αξιολόγησης μας κατακραυμώνουν, επιστρέφουμε στην ύφεση, οδηγούμαστε στην χρεοκοπία κοκ».

Και κατά ένα παράδοξο τρόπο αυτή η κριτική από αυτή τη σκοπιά έχει κάποια βάση.

«Τι μας λέτε για φορολογία των κερδών των μεγάλων επιχειρήσεων που δίνουν χιλιάδες θέσεις εργασίας και ώθηση στην ανάπτυξη; Μας οδηγείτε ξανά στην ύφεση;»

Και κατά ένα παράδοξο τρόπο και αυτή η κριτική έχει κάποια βάση.

«Τι μας λέτε για αναδιανομή του πλούτου; Τέτοιες πολιτικές εντείνουν το κλίμα αβεβαιότητας προς ξένους και ντόπιους επενδυτές, αποσταθεροποιούν το χρηματοπιστωτικό σύστημα, οδηγούν σε φυγή κεφαλαίων προς ευνοϊκότερες χώρες για τοποθετήσεις καταθέσεων και κεφαλαίων και εν τέλει στην ύφεση».

Και κατά ένα παράδοξο τρόπο και αυτή η κριτική έχει κάποια βάση.

Με διαφορετικά λόγια αν θέλετε ανάπτυξη τότε θα πρέπει να γίνετε θελκτικοί σε αυτή, ή αλλιώς θελκτικοί στον νεοφιλελευθερισμό.

Υποσημείωση και μια «μικρή» παρανόηση

Όλοι το ξέραμε πως η πολιτική της βίαιης εσωτερικής υποτίμησης θα οδηγούσε σε μεγάλα ποσοστά ύφεσης και πρώτα από όλους αυτοί που την εφάρμοσαν τα προηγούμενα χρόνια. Το ζήτημα είναι ότι επί της ουσίας δεν υπήρχε κανένα απολύτως πρόβλημα. Στο βαθμό που μέσα σε συνθήκες κοινωνικής εξαθλίωσης και ελεύθερης πτώσης του ΑΕΠ συντελείται παράλληλα μια εκκαθάριση, αλλά και μια γιγαντιαία αναδιανομή πλούτου και ισχύος από κάτω προς τα πάνω, δεν υπάρχει κανένα απολύτως ζήτημα. Όλα θα λυθούν, αρκεί να γίνεται όλο και πιο σαφές ποιος είναι ο νικητής και ποιος ο ηττημένος.

Μπορεί τις χρονιές 2012-2013 να είχαμε αθροιστικά ύφεση πάνω από 15%, αλλά τα κέρδη των ισχυρότερων ελληνικών επιχειρήσεων αυξήθηκαν κατά 140%. Μπορεί πολλές μικρομεσαίες επιχειρήσεις να αναγκάστηκαν να βάλουν λουκέτο, άλλες τόσες κατάφεραν να διευρύνουν τα κέρδη τους μέσα από το τσάκισμα των μισθών και των εργασιακών δικαιωμάτων, την απλήρωτη εργασία, τη δωρεάν εργασία τύπου voucher, τη δουλεία τύπου Μανωλάδας και τον κατακραματισμό της εργασίας σύμφωνα με το χρώμα του δέρματος μας.

Σήμερα, γνωρίζουμε πλέον πως το πρόβλημα δεν ήταν οι υφεσιακές πολιτικές, αλλά οι πολιτικές που στέκονται πάντα στην μεριά και στα συμφέροντα των ισχυρών, του κεφαλαίου. Η κρίση ως κίνδυνος και παράλληλα ως ευκαιρία.

Από την «Αριστερά της Ανάπτυξης» στην «Αριστερά της Ισότητας»

Υπάρχει ζωή για τους εργαζόμενους και την νεολαία «έξω από την ανάπτυξη»; Έχει δικαίωμα η Αριστερά στην παρούσα συγκυρία να ασκήσει «υφεσιακές πολιτικές»; Προτού απαντήσουμε το συγκεκριμένο ερώτημα είναι αναγκαίο να υπενθυμιστεί πως η αποστειρωμένη εξέταση της διακύμανσης του ετήσιου παραγόμενου πλούτου (αύξηση ή μείωση του ΑΕΠ) δεν αφορά σε καμία περίπτωση την Αριστερά. Αυτό που πάντα επικαθορίζει, είτε την ύφεση είτε την ανάπτυξη, είναι η εσωτερική αναδιανομή του παραγόμενου πλούτου και ο τρόπος με τον οποίο παράγεται αυτός. Κάτι που η αστική «κοινή λογική» αρνείται διαχρονικά να εξετάσει, καθώς είτε σε ύφεση είτε σε ανάπτυξη, η μοναδική νεοφιλελεύθερη σταθερά λιτότητας και καταπίεσης είναι η εργασία, το “κοινωνικό κράτος” και τα δικαιώματα μας.

Η «εδώ και τώρα» μονομερής αναδιανομή πλούτου και ισχύος, πριν την ανάπτυξη, από τον κόσμο του χρήματος και των επιχειρήσεων προς τους εργαζόμενους μπορεί όντως να προκαλέσει σειρά αντιδράσεων από το ελληνικό κεφάλαιο. Έτσι, κατά μια έννοια, το ζητούμενο της σταθεροποίησης προϋποθέτει την αποσταθεροποίηση συμφερόντων που μέχρι σήμερα εμφανίζονται ως δοσμένα και ακλόνητα. Μπορεί όντως να σημαίνει και μια περίοδο ύφεσης για τον ελληνικό καπιταλισμό. Ωστόσο στο βαθμό που ασκούνται πολιτικές άμεσης στήριξης των υποτελών, η πρόσβαση τους στον παραγόμενο πλούτο αυξάνεται σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο που το ελληνικό κεφάλαιο εμφάνιζε υψηλότερα κέρδη. Έτσι όπως τα κέρδη του κεφαλαίου ανέκαμπταν σε περίοδο ελεύθερης πτώσης του ΑΕΠ.

Ωστόσο, οι αναδιανεμητικές πολιτικές είναι αδύνατον να εξαντληθούν σε νομοθετικά διατάγματα και σε αποκλειστικές πρωτοβουλίες της κυβέρνησης. Πόσο μάλλον όταν αυτές αναβάλλονται “μέχρι νεωτέρας”. Οι νέες συγκρούσεις που αναδύονται σήμερα, εμπλέκουν την ίδια την καθημερινότητα της κοινωνίας και των εργαζομένων, σε ένα νέο επίπεδο κοινωνικού ανταγωνισμού. Και όταν το δίλημμα είναι του τύπου: «ή μου μειώνεις την φορολογία, ή απολύω εργαζόμενους και κλείνω την επιχείρηση», τότε ίσως και να υπάρχει και μια άλλη. Μια επιλογή που θα προκύπτει από την ανάγκη μας να «αποσυνδέσουμε» τις ζωές μας (ή την επιβίωση μας) από τα κέρδη ή τις ζημίες της εργοδοσίας. Την μετατροπή της “ουτοπίας” σε υλική διέξοδο από την κρίση, όπως την στιγμή που βλέπεις πως είσαι ασφυκτικά περικυκλωμένος από παντού και αποφασίζεις να ψάξεις την διέξοδο “προς τα πάνω”.

Επίλογος: Στην Ελλάδα του 2015, αυτός που δίστασε δεν νίκησε ποτέ

Η σύγκρουση κυβέρνησης – δανειστών επιβεβαιώθηκε μέσα σε λίγες ώρες, όταν έστω δειλά και μετέωρα μπήκε στο “τραπέζι των διαπραγματεύσεων” το στοιχείο της αναδιανομής βαρών ως απάντηση στην πίεση της προσαρμογής εις βάρους των πολλών. Το μετέωρο βήμα έφερε την λυσσασμένη αντίδραση του αντιπάλου, εντός και εκτός χώρας, αποδεικνύοντας ότι συνιστά μια επικίνδυνη - γι' αυτούς - αλλαγή στρατηγικής. Οι πλούσιοι

είναι το σταθερό σημείο για να πηδήξουμε από το πηγάδι.

Ας την φτάσουμε στα άκρα λοιπόν. Με κάθε μέσο.

Υ.Γ.1: Να ζήσουμε τις έσχατες μέρες και μετά από αυτές. Δεν είναι το τέλος του κόσμου. Είναι η αρχή ενός άλλου.

Υ.Γ.2: Μπροστά δεν ξέρω τι θα βρω μα πίσω δεν γυρίζω (με τίποτα)

1 Από το άρθρο για τα δύο χρόνια του barikat: <https://barikat.gr/content/dyo-hronia-barikat>

2 Γράμμα του Μαρξ προς τον Ένγκελς,

3 Όλο το κείμενο εδώ: http://www.akel.org.cy/wp-content/uploads/2014/03/Working_Paper.pdf

4 Το περιγράφει τόσο κομψά: το “βάρος” των μισθών στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα”